

УДК 323.173(460.23)

*Ільницька Вікторія,
студентка 2-го курсу магістратури
спеціалізації «Країнознавство»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Науковий керівник: д.і.н., проф. Тодоров І.Я*

СЕПАРАТИСТСЬКИЙ РУХ У КАТАЛОНІЇ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність теми. В сучасному інформаційному світі сепаратистські настрої присутні у багатьох країнах. Однією з таких країн, де ця проблема відчувається роками і періодично проявляється, є Іспанія.

Регіональний сепаратизм в Іспанії на прикладі Каталонії формувався впродовж століть. Дослідження цього питання є дуже важливим, оскільки сепаратизм присутній і в наш час і, можливо, допоможе урядам інших країн у визначенні правильних правових дій щодо запобігання, уникнення сепаратистських проявів на території їхніх держав.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженням сепаратизму в Каталонії займалися такі науковці: Монсеррат Клуа, яка у своїй роботі «Підйом руху незалежності у нинішньому каталонському націоналізмі» аналізувала причини росту кількості прихильників незалежності впродовж останніх десяти років [3]; Лурдес Франція писала про наслідки незалежності Каталонії від Іспанії, а також про вплив цього на економіку обох сторін [5]; Александра Капдевіла досліджувала у своїй праці ідеологічні та політичні аспекти каталонських парламентських груп [7]; українські науковці Людмила Лисенко, Людмила та Анатолій Карасевич свою статтю присвятили дослідженню сепаратистського руху в Каталонії та аналізу його наслідків для Іспанії [12].

Мета статті. Вивчення ключових чинників прояву сепаратизму в регіоні та методів їх врегулювання а також визначення можливих наслідків для Каталонії у разі здобуття нею незалежності від Іспанії.

Каталонія – високорозвинений адміністративний регіон, автономна область на північному сході Піренейського півострова між середземноморським узбережжям і Піренеями, яка має свою мову і культуру. Населення становить 7,5 млн осіб [1].

Ця область є найбагатшою в країні. На неї припадає близько 20% ВВП країни, а регіональна частка ВВП на душу населення перевищує загальнонаціональні показники понад (6000 євро). В Каталонії розташовані великі порти – Барселона, Таррагона, Паламос та інші. В регіон приїздить майже чверть мільйона туристів [5].

Корені напружених відносин Каталонії та Іспанії можна шукати ще за часів середньовіччя. Офіційно цей регіон став територією Іспанії тільки у XVIII столітті, до цього, будучи частиною Королівства Каталонії та Арагону. І вже у другій половині XIX століття зароджується рух за відокремлення від Іспанії [8].

Загалом той час став ключовим для історії каталонського сепаратизму. У другій половині XIX ст. почалося відродження регіону, яке співпало з промисловим переворотом. Цьому сприяло вдале розташування каталонських міст на березі моря. Іспанія була більш поляризованою країною, поділеною на промислові та аграрні регіони. Відповідно розподілялися і політичні вподобання іспанців. З одного боку – великі міста, де популярністю користувалися комуністи усіх гатунків, анархісти, синдикалісти та інші «ліві». З іншого – аграрна традиційна Іспанія, де селянство та мешканці маленьких містечок все ще підтримувало Церкву, короля та армію. Відбувся розкол суспільства [8].

Після громадянської війни 1936-1939 рр., коли Франциско Франко прийшов до влади, він розпочав з жорстких репресій проти всіх опонентів. Була скасована будь-яка автономія, утискалася мова, прихильників незалежності кидали за ґрати. Диктатура фактично закрила профспілки [2].

Після смерті Ф. Франко, 20 листопада 1975 року королем Іспанії став Хуан Карлос I. Він відразу ж почав процес переходу країни до демократії. У 1979 році Каталонія отримує автономний статус, закріплений у «Положенні про автономію», після якого отримала офіційний статус й каталонська мова. Було відновлено місцевий парламент та уряд (Женералітат) [2].

У 2006 р. іспанський парламент затвердив новий статут автономії Каталонії, який передбачав фінансову самостійність і закріпив право каталонців визначати своє політичне майбутнє [3].

У 2009-2010 рр. проводилися консультативні референдуми та опитування щодо незалежності в муніципалітетах і містах Каталонії [10].

13 грудня 2009 року в Каталонії відбувся масштабний неофіційний референдум щодо незалежності. У ньому взяли участь трохи менше 30 % осіб із правом голосу (в абсолютних цифрах — 700 тисяч мешканців зі 166 населених пунктів), але результат виявився далеко не на користь центрального уряду — 95 % із тих, хто проголосував, висловилися на підтримку незалежності Каталонії [9].

У 2013-му році, місцевий уряд призначив референдум про самовизначення Каталонії, який в результаті був заборонений парламентом Іспанії та Конституційним Судом країни. Замість нього на неофіційному соціопитуванні про політичне майбутнє Каталонії близько 80% місцевого населення підтримали ідею незалежності співтовариства в листопаді 2014 року. Каталонські сепаратисти працювали з громадською думкою

протягом кількох років, перш, ніж перейти до політичних баталій з Мадридом [9].

У 2016 р. сепаратистська коаліція «Разом за «так»», прийняла рішення про організацію референдуму про незалежність. Також був розроблений план здобуття незалежності Каталонії у випадку, якщо уряд у Мадриді відхилить пропозицію каталонських законодавців провести сепаратистський референдум [7].

1-го жовтня 2017 року відбувся нелегітимний референдум, на який виносилось питання щодо утворення незалежної від Іспанії Каталонії. Питання на референдумі звучало так: Чихочетеві, аби Каталонія стала незалежною державою у формі республіки? На бюлетенях це питання було надруковане 3-ма мовами :каталонською, іспанською та аранською (діалект, що має офіційний статус відповідно до Закону про лінгвістичну нормалізацію у Каталонії). Загальна кількість учасників становила 2,286,217 виборців (43,03% явки). «За» проголосувало 89,4% (2.044.038) від числа тих, хто прийшов на референдум, «проти» – 7,8% (177.547), «ні за,ні проти» – 2% (44.913), анульовано було 0,8% (19.719) [6].

Референдум про незалежність Каталонії від Іспанії скликався в обов'язковому порядку. Відповідно до закону, затвердженого в Парламенті Каталонського уряду (скасований Конституційним Судом Іспанії), якщо в парламенті є більше голосів «за», ніж «проти», Каталонська Палата проголошує незалежність протягом двох днів після оголошення результатів. В протилежному випадку регіональні вибори повинні бути скликані негайно [5].

Люди, які мають право голосу на виборах до парламенту Каталонії (приблизно 5,5 млн каталонців), відповідно мали право голосу на референдумі. Список виборців, який було використано на референдумі – той, що був визначений 30 березня 2017 року. Каталонці, що проживають за кордоном, зареєстровані в переписі як такі, що «отримують повідомлення від уряду протягом семи днів після схвалення указу», в силу чого вони можуть здійснювати право голосу. Ці голоси охороняються делегаціями Женералітату за кордоном [5].

До сьогоднішнього дня ситуація в Каталонії напружена, це відчують і в Мадриді. Значна частка населення вимагає визволення з під варті їхніх лідерів. Цікавим є факт, що 57% іспанців погодились би на те, щоб референдум проводився тільки за згодою центрального уряду і легально[4].

Щодо законності, запит про самовизначення незалежності Каталонії є незаконним відповідно до конституційного ладу. Стаття 145, пункт 1 Конституції Іспанії гласить: «Ні в якому разі не допускається федералізація автономних співтовариств» [1, с. 28].

Завданням номер один для іспанського уряду залишається недопущення окреплення регіону. Великою проблемою є те, що на території

Каталонії активно і досить вдало роками діяли пропагандистські організації, підтримувані партіями Женералітату. На сьогоднішній день їхній вплив не зменшується. Так «каталонська партія лівих», (Esquerra Republicana de Catalunya) 4-го травня заявила про те, що для того, аби «Республіка Каталонія» стала ефективною, необхідна підтримка населення кількістю трохи більше, ніж 50% голосів «за» незалежність. Ця партія представила політичний документ, який обговорювався на національній конференції в Барселоні 30-го червня та 1-го липня 2018-го року. На конференції розглянуто поточну ситуацію в процесі суверенітету та обговорено майбутню стратегію щодо досягнення побудови «Каталонської Республіки» [8].

Якби Каталонія отримала незалежність, перше, що вона б втратила – це членство в ЄС. Речник Єврокомісії Маргарітіс Схінас вже попередив Каталонію, що та опиниться за межами Євросоюзу, якщо надумає остаточно розірвати відносини з Іспанією. Якими б не були претензії Барселони до Мадрида, вони навряд чи переважають ті «бонуси», які отримає Каталонія, залишившись на самоті. А це і неможливість долучитися до знаних міжнародних спілок – таких, як ЄС, НАТО, ООН, неможливість скористатися підтримкою світових фінансових інститутів, неможливість отримати інвестиції, натомість цілком реальна перспектива стикнутися з торговельною блокадою, санкціями, територіальними суперечками тощо [7].

Автоматичний вихід з ЄС веде за собою й вихід з єврозони. Хоча Женералітат стверджує протилежне. Президент інституту європейських досліджень передбачає, що незалежність Каталонії почнеться з втрати компаній та капіталу. На виплати зарплатні робітникам регіон протягне до 100 днів. «Ніхто б не позичив кошти в євро Республіці Каталонія, тож їм прийшлося би друкувати свою власну валюту, яка б постраждала від серйозної інфляції» – заявив він [7].

Новоутворена республіка зазнала би повного бойкоту з іспанського боку. Був випадок у 2004-му році, коли лідер партії за незалежність вдавався до висловів, що були проти кандидатури Мадриду, як місце проведення Олімпійських ігор 2012 року. Тоді Іспанія бойкотувала індустрію «кави» – ігристого вина Каталонії. В компаніях з виробництва цього вина пішли роки, аби відновити свої продажі, більше того, одна з них переїхала пізніше в інший регіон [6].

Наслідки для Іспанії теж будуть негативними. Перш за все – це втрата найбагатшого регіону з усім його населенням. Згідно з останніми даними міністерства фінансів, Каталонія сплачує на 70 мільйонів євро більше до іспанського бюджету, ніж інші регіони країни. З них приблизно 11 млн євро уряд виділяє на допомогу біднішим регіонам [9].

56% з інвестицій в Іспанію, припали на розвиток інновацій в Барселоні у 2016 році. Каталонія є лідером за патентними запитами в країні; у 2016 році, 35% з 547 запитів по Іспанії, були зареєстровані саме в цьому

регіоні. На другому місці був Мадрид (20%). На території регіону знаходяться дві з шести атомні електростанції, котрі виробляють 40% енергії в країні. Це були б колосальні втрати [7].

Висновки. Отже, за весь час історії розвитку Каталонії та її відносин з Мадридом, можна точно сказати, що вони були часто напруженими. Даючи ширшу автономію регіону, складається враження, що центральний уряд цим втримував його у складі держави. Адже Каталонія для Іспанії є потужним економічним регіоном. Уряд Іспанії зреагував ще до початку референдуму, не лише словом, а й ділом. Було відправлено додаткову кількість поліції до регіону, яка пізніше вилучала сотні тисяч пропагандистських листівок та плакатів; уряд успішно заблокував доступ до сайтів референдуму, взяв на себе управління бюджетом регіону, аби жодне євро не було використане на проведення незаконного референдуму. В результаті уряд Мадриду скасував тимчасово автономію Каталонії і оголосив про позачергові вибори до Женералітату, у яких більшість мандатів отримали депутати-прихильники незалежності.

Щодо перспектив розвитку сепаратизму в цьому регіоні, можна сказати одне – цей феномен буде мати силу та прояви в суспільстві до тих пір, поки представники відокремлення від Іспанії будуть знаходитися при владі в Каталонії.

Список використаних джерел

1. (Не)законний референдум: чого хоче Каталонія // Hromadske. – 2017. URL: <https://hromadske.ua/posts/nezakonnyi-referendum-choho-khoche-kataloniia>.
2. Breve historia de un proceso independentista // lavanguardia. – 2016. – URL: <http://www.lavanguardia.com/politica/20161230/412969825085/ceo-historia-proceso-catalunya-independencia.html>.
3. Cluai Fainé M. Identidad y política en Cataluña: el auge del independentismo en el nacionalismo catalán actual / Monserrat Cluai Fainé // Quaderns-edel'Institut Català d'Antropologia. – 2014. URL: <https://www.raco.cat/index.php/QuadernsICA/article/viewFile/292821/38124>.
4. ERC cree que paralograrla “república” hay que superar el 50% de apoyo de los catalanes // El país. – 2018. URL: https://elpais.com/ccaa/2018/05/04/catalunya/1525429291_603923.html.
5. Francia L. Referéndum en Cataluña Si Cataluña se independizara, ¿qué pasaría con su economía y con la de España? / Lourdes Francia. – 2017. – URL: <http://www.rtve.es/noticias/20170928/si-cataluna-se-independizara-pasaria-su-economia-espana/1621588.shtml>.
6. Gozzer S. Lo que pierden España y Cataluña si se separan / Stefania Gozzer // BBC MUNDO. – 2017. URL: <http://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-41513571>.

7. Muntadas A.C. El perfil sociodemogràfic, ideològic i polític dels electors dels grups parlamentaris catalans. 2015 / Alexandra Capdevila Muntadas. Barcelona, 2016. 84 с. (Centred'Estudis d'Opinió (CEO)). (1; вип. 1). URL: http://ceo.gencat.cat/web/.content/30_estudis/03_publicacions/Apunts/2016_15_Apunts_perfilelectors.pdf
8. Referéndum Catalunya 2017 // lavanguardia. 2017. URL: <http://www.lavanguardia.com/politica/20171001/431688032104/referendum-1-0-en-directo.html>
9. Un Parlament fracturado declara la independència tras una votación secreta // El periódico. 2017. URL: <https://www.elperiodico.com/es/politica/20171027/parlament-declaracion-independencia-cataluna-6383895>.
10. Каталонський сепаратизм: історичні причини та майбутні наслідки // Інформатор. 2017. URL: <https://informatorenews/katalonskyj-separatyzm-istorychni-prychyny-ta-majbutni-naslidky/>.
11. Кухалейшвілі Г. Каталонський сепаратизм [Електронний ресурс] / Георгій Кухалейшвілі // 112.ua. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.112.ua/statji/katalonskyi-separatyzm-serednovichna-romantyka-bez-perspektyv-412526.html>.
12. Лисенко Л. Г., Карасевич А. О. Прояви сепаратизму в Каталонії як чинник змін в Іспанії. 2013. URL: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2300/1/прояви/сепаратизму/в/каталонії/як/чинник/змін/в/іспанії.pdf>.
13. Референдуми щодо незалежності Каталонії (2009—2010) // Вікіпедія. – 2017. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Референдуми_щодо_незалежності_Каталонії_\(2009—2010\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Референдуми_щодо_незалежності_Каталонії_(2009—2010)).